

Wal, Włodzimierz

Przegląd prasy rzeszowskiej 1944-1949

Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego 13/1, 109-119

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WŁODZIMIERZ WAL

PRZEGLĄD PRASY RZESZOWSKIEJ 1944—1949

Notatki niniejsze traktują o prasie województwa rzeszowskiego w latach 1944—1949. Stan badań nad prasą tej części kraju jest bardzo znikomy, zostały one dopiero zapoczątkowane. Większość tytułów ówczesnych gazet wymienia Stanisława Darłakowa w katalogu pt. *Prasa Rzeszowa XIX i XX wieku*¹. Do początków prasy powojennej nawiązują Cecylia Błońska w zbiorowej pracy *Rzeszów w 20-leciu PRL*² oraz Irena Pancierz-Celejowa w artykule wspomnieniowym *Tak było w Rzeszowie*³. Sporo informacji o pierwszych pismach znajdujemy w artykule *Prasa polska okresu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego 23 VII — 31 XII 1944* Jerzego Myślińskiego⁴.

Odrębnością nowo powstałego województwa było to, że jego zachodnia część została wyzwolona spod okupacji hitlerowskiej w sierpniu 1944 r., a całkowite oswo-bodzenie terenów dzisiejszej Rzeszowszczyzny przyniosła ofensywa Armii Radzieckiej w połowie stycznia 1945 r. Sytuacja ta nie mogła pozostać bez wpływu na rozpoczęcie i prowadzenie pracy propagandowo-wydawniczej, tym bardziej że nadal toczyła się wojna, a na południowo-wschodnich rubieżach województwa wybuchały wciąż nowe ogniska walk wzniecane przez Ukraińską Armię Powstańczą (UPA).

Zanim więc od 1946 r. zaczął funkcjonować w Rzeszowie Wydział Informacyjno-Prasowy Wojewódzkiego Urzędu Informacji i Propagandy, wcześniej, w 1944 r., rolę tę spełniał Wydział Prasy i Propagandy Wojewódzkiej Rady Narodowej. W gruncie rzeczy zadania ich były podobne. Kierowały one pracą informacyjną za pośrednictwem prasy, umieszczały sprawozdania z urządzanych imprez oraz dokonywały tygodniowej oceny prasy zgodnie z rozporządzeniem Resortu, a później Ministerstwa Informacji i Propagandy.

Skromna literatura wspomnieniowa jest rozrzucona, wymagająca wnikliwej analizy naukowej i konfrontacji z innymi źródłami. Opracowanie opiera się na wymie-

¹ S. Darłakowa, *Prasa Rzeszowa XIX i XX wieku*, Rzeszów 1966.

² *Rzeszów w 20-leciu PRL*, Rzeszów 1965.

³ Irena Pancierz-Celejowa była jesienią 1944 r. naczelnikiem Wojewódzkiego Wydziału Prasy i Informacji, zaś w styczniu 1945 r. została mianowana naczelnikiem Wojewódzkiego Urzędu Informacji i Propagandy w Krakowie. W Rzeszowie redagowała „Biuletyn Reformy Rolnej”. Artykuł wspomnieniowy Pancierz-Celejowej ukazał się w pracy zbiorowej *Rzeszów w 20-leciu PRL*, wydanej w 1965 r.

⁴ J. Myśliński, *Prasa polska okresu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego 23 VII—31 XII 1944*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego”, t. 3, zeszyt 1, s. 287.

nionych w przypisach pozycjach oraz wielu informacjach z akt Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Rzeszowie i jego oddziałów terenowych, Archiwum KC PZPR, Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Muzeum Okręgowego w Rzeszowie, nielicznych wzmianek w publikacjach prasowych i relacji ustnych.

Z RADZIECKIEJ PRASY W JĘZYKU POLSKIM

1. „Komunikat Radzieckiego Biura Informacyjnego” — wydany przez Radzieckie Biuro Informacyjne. Pierwsze dni sierpnia 1944 r. Nakład ok. 2000 egzemplarzy.

Rzeszów został wyzwolony 2 sierpnia 1944 r. i już następnego dnia ukazał się w mieście pierwszy numer „Komunikatu”. Radzieckie Biuro Informacyjne, wydające tę efemerydę, działało przy dowództwie Armii Czerwonej. Drukowało ono materiały na podstawie informacji radiowych, zamieszczało wiadomości z frontu wschodniego donoszące o zwycięstwach oddziałów Armii Czerwonej i doznanych klęskach wojsk niemieckich.

2. „Sowieckie Biuro Informacyjne”. Pierwszy numer ukazał się 8 sierpnia 1944 r. Kontynuacja poprzedniej pozycji.

„Sowieckie Biuro Informacyjne” było gazetką-ulotką, podającą w postaci zwieszonych komunikatów najświeższe wiadomości z frontu wschodniego z wymienianiem poszczególnych miejscowości zajmowanych przez Armię Radziecką. Podobnie jak „Komunikat” miało ono głównie cel informacyjny.

POLSKA PRASA CODZIENNA

1. „Biuletyn Informacyjny”. Wydawca: Wydział Informacji i Propagandy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Rzeszowie. 9 VIII 1944—12 V 1945.

Była to codzienna gazeta redagowana na jednym arkuszu papieru maszynowego. Pod winiętą widniało hasło: „Śmierć niemieckim najeźdźcom — niech żyje Polska!!!” lub w dalszych numerach „Niech żyje Polska Wolna, Silna, Niepodległa, Demokratyczna!!!” Początkowo redagował „Biuletyn” por. Pejda, a po przybyciu do Rzeszowa — Irena Pancierz. Na jego łamach pisywał Witold Konopka. Nakład pisma wynosił ok. 2500 egzemplarzy; łącznie ukazało się 58 numerów wytłaczanych ręcznie w drukarni J. A. Pelara w Rzeszowie.

„Biuletyn”, wychodzący na 2 stronicach, w formacie 31 × 21,5 cm, miał charakter ogólny. Poza komunikatami z frontu zamieszczał wiadomości polityczne, krajowe i wojewódzkie. Np. „Wydarzenia w Rumunii”, „Ucieczka Antonescu” i „Oświadczenie Narodowego Komisariatu Spraw Zagranicznych ZSRR w związku z wypadkami w Rumunii”. Dziennik pi-

sał o wywiezieniu z Polski przez hrabiego Potockiego „[...]nieprzebranych skarbów łańcuckich”⁵. Zamieścił artykuł o Niemcach jako niszczycielach kultury polskiej.

W numerze 20 „Biuletynu”⁶ opublikowano krótki artykuł *Na pomoc Warszawie*, który jest sprawozdaniem z odbytego w Rzeszowie 1 września 1944 r. zebrania obywatelskiego. Na tej stronie znajdują się komunikaty wojenne, zaś na odwrotnej kronika rzeszowska z inauguracji nowego roku szkolnego, pierwszego w wyzwolonej Polsce. W numerze 22 „Biuletynu Informacyjnego” zamieszczono rozkaz Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego wraz z przysięgą wojskową, podpisany przez gen. broni Michała Rolę-Żymierskiego, gen. dyw. Zygmunta Berlinga i gen. bryg. Aleksandra Zawadzkiego. Obok tych ważnych dokumentów politycznych, będących echem zachodzących wypadków na arenie wojennej i politycznej, podawano skromne wiadomości o Rzeszowie. Nonparelem wydrukowano komunikaty o zebraniu robotników przemysłu budowlanego i o mającym się odbyć meczu piłki nożnej i siatkówki pomiędzy drużynami Wojska Polskiego a KS „Kolej”.

„Biuletyn” kolportowany był przez samych redaktorów, pracowników Wydziału, uczniów. Cieszył się znaczną poczytnością.

Obok informacji podejmował na swych szpaltach pewne problemy, inspirując i towarzysząc reformom społeczno-gospodarczym. Jako pierwsze pismo codzienne Rzeszowa po wyzwoleniu wiele miejsca poświęcał organizowaniu jego nowych władz państwowych wojewódzkich, rejestrował ważniejsze wydarzenia budzącego się życia kulturalnego, organizacyjnego i związkowego.

2. „Biuletyn Reformy Rolnej” — organ Wojewódzkiego Pełnomocnika PKWN do spraw Reformy Rolnej⁷. 19 X — 14 XII 1944 r., później przekształcony na „Samopomoc Chłopską” — organ Zarządu Wojewódzkiego Samopomocy Chłopskiej.

Wojewódzkim pełnomocnikiem PKWN do spraw reformy został mjr Witold Konopka. Aby spopularyzować reformę pełnomocnik przystąpił do wydawania „Biuletynu Reformy Rolnej”, redagowanego przez Irenę

---

⁵ „Pan Potocki z Łańcuta wyjechał przed dwoma miesiącami za granicę — do Wiednia. Korzystając ze stosunków z hitlerowcami, a zwłaszcza z Goeringiem, którego niejednokrotnie gościł na Zamku w Łańcucie, otrzymał na drogę 11 wagonów towarowych i w nich wywiózł swe najcenniejsze gobeliny, arrasy, złote naczynia, bezcenne wazy, co w pośpiechu można było zabrać z nieprzebranych skarbów łańcuckich („Biuletyn” z 13 IX 1944).

⁶ „Biuletyn Informacyjny” nr 20 z dnia 2 września 1944.

⁷ Ostatni numer „Biuletynu Reformy Rolnej” z 14 XII 1944 podawał jako wydawcę Wojewódzki Wydział Prasy i Propagandy.

Pancerz. Podobne „Biuletyny”, ukazujące się później w innych województwach, przedrukowywały bądź naśladowały to pismo.

Rzeszowszczyzna wraz z Lubelskiem była terenem, na którym najwcześniej przeprowadzono reformę rolną. Rzeszów wyprzedził w tym względzie inne tereny, w czym niepoślednią rolę odegrał „Biuletyn Reformy Rolnej”, będący bezpośrednim instrumentem w kierowaniu przebiegiem i w propagowaniu parcelacji majątków obszarniczych.

Charakterystyczną cechą tego regionu było istnienie małych, zaledwie 2—3-hektarowych i zacofanych gospodarstw chłopskich, obok dużych latyfundiów. Stąd m. in. przeludnienie wsi. Ponadto żywa pamięć i skutki galicyjskiej biedy stanowiły okoliczności, dla których decyzja o reformie rolnej 1944 r. spotkała się z natychmiastową reakcją chłopów. Reforma miała w Rzeszowskim pomyślny przebieg. Akt nadania chłopom ziemi na własność zamieniał się w święto, w czym także pomagał „Biuletyn Reformy Rolnej”.

Było to pismo codzienne, wydawane nieregularnie. Pisali w nim Irena Pancerz, Witold Konopka, Krystyna Poznańska, P. Chłędowski i T. Szawan. Zawierało nadtytuł: „Ziemia dla chłopów”, zaś główne hasło brzmiało: „Niech żyja Polska wolna, silna, niepodległa, suwerenna, demokratyczna”. „Biuletyn” miał nakład ok. 500 egz., ukazały się 23 numery.

Głównym nurtem przebijającym się przez łamy pisma była reforma rolna oraz walka z hitleryzmem i w związku z tym propaganda mobilizacji do Wojska Polskiego.

„Biuletyn Reformy Rolnej” drukował najważniejsze wieści z podziału ziemi obszarniczej. Realizacja programu PKWN przebiegała w atmosferze ostrej walki klasowej. Często tytułowa kolumna „Biuletynu” czerniała się obwołutą żalobną klepsydr. Zamieszczał on szczegółowe informacje z powiatów: Brzozów, Przeworsk, Mielec, Sanok, Łańcut, Krosno, Tarnobrzeg, Przemyśl na podstawie udokumentowanych danych odnoszących się do reformy rolnej. Są również w tym wydawnictwie wiadomości o pierwszych poczynaniach wsi wyzwolonej z obszarniczego ucisku. Trafił on wprost z maszyny drukarskiej do komisji rozdzielających ziemię, do byłych fernali i chłopów folwarcznych⁸, za pośrednictwem działaczy partyjnych ludowych, czytających gazetę nierzadko zbiorowo, gdzieś w polu.

W grudniu 1944 r. „Biuletyn Reformy Rolnej”, po zakończeniu reformy w Rzeszowskiem, przekształcony został na tygodnik „Samopomoc Chłopska” — organ Zarządu Wojewódzkiego Związku Samopomocy Chłopskiej w Rzeszowie. Wychodził z drukarni Woj. Wydziału Prasy

⁸ W Rzeszowskiem 13 515 rodzin wiejskich otrzymało 19 314 hektarów ziemi.

i Propagandy pod redakcją Ireny Pancierz. Pisali w nim ponadto Karpowski, Roman Pilarz, P. Palikiewicz i S. Stec.

Ukazywał się nieregularnie od 23 XII 1944 r. do 9 I 1945 r. w ilości ok. 500 egzemplarzy jednorazowo. Podnosił zagadnienia zagospodarowania obszarów zachodniej i północnej Polski, prowadził rubryki: z kraju, ze świata, korespondencje z terenu. „Samopomoc Chłopska” ukazywała się w Rzeszowie w czasie, gdy obowiązywała jeszcze godzina policyjna, zaciemnienie. Sytuację zmieniła zwycięska ofensywa Armii Czerwonej i Wojska Polskiego w połowie stycznia 1945 r., w wyniku której wyzwolone zostało całe terytorium Rzeszowszczyzny.

3. „Radiowęzeł Rzeszowski komunikuje”. Pismo codzienne, nie numerowane. 16 I—13 III 1945 r. Wydawca: Wojewódzki Urząd Rzeszowski Informacji i Progagandy. Wydział Prasowo-Wydawniczy, Referat Sprawozdawczy.

Pismo redagował głównie D. Graziado. Łącznie ukazały się 53 numery w jednorazowym nakładzie 1000 egz., z czego 950 egz. oddano do użytku instytucji publicznych, fabryk i urzędów. 30 egz. rozlepiano na mieście.

„Radiowęzeł” miał następujące hasło: „Pamiętaj! Niemiec zgładził 7 i pół miliona Polaków”. Na jego łamach mieszkańcy otrzymywali najświeższe informacje z frontów. Pismo było kolportowane już o godz. 13, mimo dużych trudności wydawniczych.

Format pisma ulegał zmianom (30×21 , $31,5 \times 22,14$, $5 \times 20,5$), tak samo jak i drukarnia. Najpierw wytłaczane było w drukarni J. A. Pelara, następne egzemplarze w drukarni Wojewódzkiego Wydziału Prasy i Propagandy w Rzeszowie. Drukowano na kolorowych papierach.

„Radiowęzeł” przynosił najświeższe informacje z pól bitew w następujących rubrykach: „Front wschodni”, „Front zachodni”. Inne rubryki: „Sprawy polityczne”, „Wiadomości z kraju”, „Z ostatniej chwili”, „Daleki Wschód”.

4. „Dziennik Rzeszowski”. 1945—1947. Wydawca: Wojewódzka Rada Narodowa, od 1946 r. Wojewódzki Urząd Informacji i Propagandy w Rzeszowie. Redaktor naczelny: dr Franciszek Błoński. Drukarnia J. A. Pelara w Rzeszowie.

Początkom prasy w powojennym Rzeszowie wiele uwagi poświęcał Komitet Wojewódzki i Miejski Polskiej Partii Robotniczej⁹. W maju 1945 r. egzekutywa KW PPR w Rzeszowie zdecydowała, iż Rzeszów otrzyma „Dziennik Rzeszowski”. Stanowisko redaktora naczelnego powierzono Franciszkowi Błońskiemu, członkowi Stronnictwa Demokratyczne-

---

⁹ I Sekretarzem Kom. Woj. PPR w Rzeszowie był zmarły w 1970 r. Włodzimierz Zawadzki.

go. Pierwszy numer „Dziennika” z 13 maja zawierał wstępny artykuł pt. *Zamilkły działa*.

Wydawcą pisma było okresowo Prezydium WRN, od 1946 r. Wojewódzki Urząd Informacji i Propagandy. Zespół redakcyjny stanowili: C. Wandelo-Błońska, P. Baranowski, E. Łazarski, L. Golański, R. Pilarz, J. Kolanko, W. Długosz, W. Siemaszkowa, F. Petrus. Rozchodzący się w nakładzie 3—5 tys. egzemplarzy, wytłaczany w drukarni J. A. Pelara, „Dziennik” trafiał do różnych środowisk.

„Dziennik Rzeszowski” z 25 kwietnia 1946 r. zamieścił artykuł wstępny w rocznicę podpisania traktatu o przyjaźni, pomocy wzajemnej i współpracy między Polską a ZSRR. W nieco wcześniejszym numerze z 10 kwietnia 1946 r. znajdujemy dobry reportaż z manifestacji chłopsko-robotniczej w Rzeszowie. Tego samego dnia „Dziennik Rzeszowski” przyniósł dodatek literacki „Młode Pióra”.

Był to okres pionierskiej pracy szczupłego kolektywu redakcyjnego¹⁰ oraz grupy drukarzy, którzy poświęcali „Dziennikowi” cały nieomal wysiłek. Przy braku regularnych wiadomości agencyjnych, jakimi później dopiero zaczęła dysponować prasa, najświeższe wiadomości z kraju i ze świata uzyskiwano z nasłuchu radiowego. „Dziennik Rzeszowski”, ukazujący się systematycznie, a czasem nawet z wydaniemi tzw. nadzwyczajnymi, popołudniowymi, wychodził do wiosny 1947 r.¹¹ Pewne doświadczenia organizacyjne „Dziennika”, metody pracy z korespondentami w terenie, formy stałego kontaktu z aktywnym politycznym i gospodarczym, środowiskiem twórczym zostały wykorzystane przez organizatorów prasy rzeszowskiej w latach następnych.

5. „Rzeszowska Trybuna Robotnicza” — mutacja „Trybuny Robotniczej”. 1947—1949. Wyd. Robotnicza Spółdzielnia Wydawnicza „Prasa”. Redagował Komitet Redakcyjny, Oddział w Rzeszowie.

Zanim 15 września 1949 r. ukazały się „Nowiny Rzeszowskie” — organ KW PZPR, powstała mutacja „Trybuny Robotniczej”¹², wytłaczana w Katowicach. Pod nagłówkiem „Rzeszowska Trybuna Robotnicza” docierała ona regularnie do Rzeszowa; pięć razy w ciągu tygodnia publikowała ona całą kolumnę rzeszowskich materiałów. Oddział „Trybuny” prowadziła Cecylia Błońska.

„Trybuna Robotnicza” informowała o wszystkich znaczniejszych wydarzeniach politycznych, społecznych i gospodarczych w kraju i za grani-

¹⁰ Dziennik zorganizował dość szeroki aktyw pozaredakcyjny z terenu Rzeszowa oraz powiatów: Lubaczów, Kolbuszowa, Przemyśl, Strzyżów, Jarosław, Sanok.

¹¹ W 1947 r. Ministerstwo Informacji i Propagandy, a tym samym wojewódzkie i powiatowe oddziały zostały zlikwidowane.

¹² „Trybuna Robotnicza” wychodziła w Katowicach z mutacjami: Rzeszów, Kraków, Wrocław, Częstochowa, Kielce. Wydawała ją Robotnicza Spółdzielnia „Prasa”.

cą. „Rzeszowska Trybuna Robotnicza” drukowała wiadomości z obszaru Rzeszowszczyzny. Publikacje podnosiły zagadnienia ekonomiczne zagospodarowania kraju, zamierzenia i zadania nowego województwa. Poza artykułami prowadzono następujące rubryki: „Z całego kraju”, „Kronika polityczna”, „Przegląd prasy zagranicznej”, „Radio”, „Kino”, „Ogłoszenia”, „Sport”. Autorami drukowanych felietonów, reportaży i opowiadań byli m. in. A. Dygacz, L. Koziół, F. Szafran.

Nakład dziennika w 1949 r. dochodził do 65 000 egzemplarzy. „Rzeszowska Trybuna Robotnicza” stanowi nową pozycję w powojennej historii Rzeszowa.

Mutacja drukowana była w Katowicach w oparciu o przysłane kolejną materiały z Rzeszowa; siłą rzeczy zawierała ona informacje opóźnione o 2—3 dni. Nic dziwnego, że władze miejscowe zabiegały o własne pismo, którym stały się „Nowiny Rzeszowskie”, wychodzące po dziś dzień.

PISMA URZĘDOWE

1. „Rzeszowski Dziennik Urzędowy” — organ Wojewódzkiej Rady Narodowej. Od 1944 r. do chwili obecnej. Miesięcznik.

Już w jesieni 1944 r. Wojewódzka Rada Narodowa w Rzeszowie stanęła przed potrzebą utworzenia pisma urzędowego. Stał się nim „Rzeszowski Dziennik Wojewódzki”, wydany po raz pierwszy 12 grudnia 1944 r., wychodzący po dziś dzień. Od 1948 r. wychodził on pt. „Dziennik Wojewódzki Rzeszowski”. Od 1950 r. zmienił znowu nazwę na „Dziennik Urzędowy Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Rzeszowie”, drukowany w Rzeszowskich Zakładach Graficznych.

Miał on dwa działy: urzędowy i nieurzędowy. Drukował zarządzenia wojewody rzeszowskiego oraz władz i urzędów podległych. Pierwszy numer np. podawał pełny skład członków Wojewódzkiej Rady Narodowej, której prezydium stanowili wówczas: Borowiec Marian — przewodniczący, Głodowski Tomasz — zastępca przewodniczącego, inż. Górecki Euzebiusz — zastępca przewodniczącego, Teodorowski Józef — zastępca przewodniczącego, Wiślicki Michał — członek prezydium WRN.

Numer ten informował również o podziale organizacyjnym w nowo powstałym Urzędzie Wojewódzkim.

Zamieszczano również dokumenty Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego, pisma okólne i zarządzenia obowiązujące dla województwa rzeszowskiego.

2. „Dziennik Urzędowy Kuratorium Okręgu Szkolnego Rzeszowskiego”. Nakład Wydawnictwa Dziennika Urzędowego Okręgu Szkolnego w Rzeszowie. 1946—1948. Miesięcznik.

„Dziennik Urzędowy” składał się z trzech części: część I — urzędowa (zarządzenia, okólniki i komunikaty Ministra Oświaty); w części II — nieurzędowej zamieszczano referaty, sprawozdania, artykuły z zakresu zagadnień dydaktycznych, wychowawczych i szkoleniowych; część III zawierała komunikaty, zawiadomienia, wykaz literatury itp. W części II publikowali swoje prace: A. Breitmeyerowa, A. Codello, S. Dworski, J. Kapuściński, A. Kopacz, F. Swider. Pierwsze numery (1—8) wytłaczane były w drukarni J. A. Pelara w Rzeszowie, od numeru 9 z 1946 r. drukowało „Dziennik Urzędowy” Michałineum w Miejscu Piastowym koło Krosna, w 1948 r. — Rzeszowskie Zakłady Graficzne. Zmieniła się także cena z 35 zł na 100 zł.

PISMA POLSKIEJ PARTII ROBOTNICZEJ

1. „Peperowiec” — Rzeszów 1944. Ukazywał się nieregularnie.

Poważną rolę w politycznym i organizacyjnym umocnieniu partii odegrała na Rzeszowszczyźnie II Wojewódzka Konferencja PPR¹³ poświęcona ocenie działalności partii podczas okupacji, potrzebie akcji uświadamiającej — również poprzez prasę — wśród chłopów konieczności świadczeń na rzecz Wojska Polskiego i Armii Radzieckiej, budowie związków zawodowych oraz innym zagadnieniom. 11 listopada 1944 r. z drukarni J. A. Pelara wyszedł pierwszy numer „Peperowca” z podtytułem „Organ Rzeszowskiego Wojew. Komitetu Polskiej Partii Robotniczej”. Hasło, podkreślone czarną linią, umieszczone nad tytułem, głosiło: „Śmierć niemieckim faszystom”.

Najprawdopodobniej ukazały się 3 numery „Peperowca”, ostatni 18 grudnia 1944 r., przy czym 2 i 3 numer drukowane były w drukarni Wydziału Prasy i Propagandy Rady Narodowej w Rzeszowie. Pod artykułami widnieją nazwiska i pseudonimy: A. Gwiazdy, A. Starewicza, G. K.; zamieszczali tu swoje materiały Witold Konopka i jego żona Eugenia Kołodna. Pismo podejmowało głównie kwestie programowe i organizacyjne Polskiej Partii Robotniczej. Podkreślało znaczenie PPR w organizowaniu nowej rzeczywistości i państwowości w Polsce. „Peperowiec” drukował również artykuły wspomnieniowe.

2. „Jedność” — organ i wydawca: Komitet Wojewódzki Polskiej Partii Robotniczej w Rzeszowie. 1946.

Był to tygodnik o charakterze społeczno-politycznym, wydawany nieregularnie w marcu i kwietniu 1946 r. Początkowo drukowany był w Jaśle, później w Rzeszowie.

¹³ Wojewódzka Konferencja PPR w Rzeszowie odbyła się w dniach 16 i 17 września 1944.

PIERWSZY STAŁY TYGODNIK

„Gazeta Rzeszowska” — Rzeszów 1945. Wyd.: Wojewódzki Urząd Informacji i Propagandy.

Pierwszym tygodnikiem w Rzeszowie była „Gazeta Rzeszowska” z emblematem przedstawiającym ratusz miejski i wieżę Fary. Wychodziła od połowy stycznia do 6 maja 1945 r. pod redakcją dra Franciszka Błońskiego w formacie 43,5 × 30,5 cm. Miała charakter społeczno-polityczny i zamieszczali w niej swoje publikacje: Franciszek Lipiński, Roman Pilarz, Zbigniew Jankowski, Jan Bolesław Ozóg, A. Butrynowicz-Grochalowa i inni. Początkowo miała objętość 4 stron, następnie 16. Tygodnik ten wydrukował jeden dodatek nadzwyczajny — sprawozdanie z konferencji w Jałcie. Obok artykułów problemowych z życia politycznego, społecznego i ekonomicznego oraz okolicznościowych, jak: *1 Maja*, *Międzynarodowy Dzień Kobiet*, *Święto 22 Lipca*, omawiał zagadnienia przemysłu metalowego i naftowego województwa rzeszowskiego. Z kolumn „Gazety” czytelnik czerpał wiadomości o zawiązkach działalności kulturalnej Rzeszowa.

Na szpaltach pisma znajdowały się wypowiedzi mistrzów i robotników Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego i węzła PKP w Rzeszowie. Oni to sygnalizowali swoje kłopoty i z takich sygnałów powstawał niezrędko artykuł wstępny, np. o odbudowie linii kolejowych.

CZASOPISMA FACHOWE

1. „Niwa” — organ Wojewódzkiej Izby Rolniczej w Rzeszowie. Rzeszów 1945—1947.

Pismo powstało z myślą o szerzeniu postępu i kultury rolnej. Artykuły zamieszczane w nim dotyczyły zagadnień hodowli i upraw roślinnych. Poprzez rubryki: „Słowem i piórem”, „Pługiem i bronią”, „Kącik gospodyni”, „Kącik ogrodnicy”, „Niwa” udzielała fachowych porad gospodarskich.

Miesięcznik ten trafił do rąk zainteresowanych w styczniu 1945 r., w nakładzie 400 egzemplarzy. Od 1947 r. pismo wydawał Związek Samopomocy Chłopskiej. „Niwę” redagował komitet w składzie: dr B. Dobrzański, inż. W. Januszewicz, inż. K. Witkowski i inni. Pisali w niej: W. Borowski, T. Czekierda, E. Izdebski, W. Josse, T. Kallenbrucz, M. Kolska, T. Kraus, Z. Łubkowski, S. Leśniak, I. Paszkiewicz, R. Rychłowski, A. Sielska, B. Staniszewski, L. Furman, J. Ulm, W. Zaklika.

2. „Przemysł i Handel” — miesięcznik gospodarczy województwa rzeszowskiego. Rzeszów 1946—1947.

Pismo wydawał Wydział Przemysłowy Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie, a redagował komitet. Rok 1947 przyniósł zmianę tytułu i podtytułu pisma na „Przemysł i Handel Rzeszowski. Biuletyn Gospodarczy Województwa Rzeszowskiego” oraz wydawcy: Izba Przemysłowo-Handlowa w Rzeszowie.

Celem pisma było informowanie społeczeństwa Rzeszowszczyzny o bieżących problemach ekonomicznych, o sposobach ich rozwiązywania, propagowanie ustaw i zarządzeń dotyczących handlu i przemysłu.

PRASA POWIATOWA

Część oddziałów w województwie rzeszowskim wydawała własne pisma. Najprawdopodobniej 1 października 1944 r. w Przemyśle zaczął wychodzić „Głos Demokracji”, wydawany przez Wydział Informacji i Propagandy PRN, przekształcony w pół roku później w „Nowe Horyzonty” — organ Powiatowego Oddziału Inf. i Propagandy.

„Głos Demokracji” był tygodnikiem przeznaczonym dla miasta i powiatu przemyskiego, drukowanym w drukarni państwowej. „Nowe Horyzonty” (także tygodnik) wychodziły w nakładzie ok. 800 egzemplarzy do 1947 r. Redaktorem naczelnym był mgr Juliusz Robliczek, zaś zespół redakcyjny stanowili: mgr Leopold Adamcio, prof. Andrzej Skrowronek i mgr Tadeusz Blumski. Redakcja mieściła się w Przemyśle przy ul. Grodzkiej 11.

„Nowe Horyzonty” popierały i popularyzowały linię polityczną władz państwowych. Odzwierciedlały życie miasta i powiatu, zajmowały się zwalczaniem elementów wrogich. Poświęcały też dużo miejsca życiu kulturalnemu, artystycznemu i sportowemu.

Ambicje prasowe, w oparciu o dość bogate tradycje¹⁴ wydawniczo-prasowe, wykazywał Sanok. Już z początkiem 1945 r. Powiatowy Urząd Informacji i Propagandy przystąpił do wydawania „Biuletynu Informacyjnego”, najpierw pod redakcją E. Wolkowa, później prof. Jana Dzunzdy, kierownika Urzędu w Sanoku. Początkowo ukazywał się on w języku rosyjskim, potem w języku polskim. Hasło „Biuletynu” głosiło: „Śmierć faszyzmowi — Wolność Narodu”. Wychodził w nakładzie ok. 200 egz., nieregularnie, wyłaczano go w drukarni Franciszka Patały w Sanoku przy ul. Świerczewskiego. Od kwietnia 1945 r. do końca maja 1946 r. Sanok wydawał „Głos Ziemi Sanockiej”, drukowany w formacie 24×17 cm również w drukarni Franciszka Patały. „Głos” redagowany był przez Jana

¹⁴ Sanok na przełomie XIX i XX w. oraz w latach międzywojennych stanowił drugi po Przemyśle ośrodek wydawniczo-prasowy w granicach dzisiejszej Rzeszowszczyzny.

Dzundzę, Władysława Sadowskiego i S. Dańczyszyna. Nakład pisma wyniósł ok. 1000 egz.

O ile „Biuletyn Informacyjny” publikował przede wszystkim wiadomości z końcowej fazy wojny, o tyle „Głos Ziemi Sanockiej” celował już w tematyce lokalnej: apelowano o spokój, rozagę i wysiłek potrzebny dla odbudowy zniszczonej Fabryki Wagonów i w ogóle życia gospodarczego. Można też znaleźć w „Biuletynie” materiały o zbrodniach popełnianych przez setnie UPA w Bieszczadach i walkach prowadzonych z bandami przez Wojsko Polskie.

Kilka tytułów prasowych miało Krosno nad Wisłokiem. Już w lutym mieszkańcy podkarpackiego zagłębia naftowego otrzymali do rąk „Gazetę Informacyjną” redagowaną przez Ludwika Gościńskiego. Wychodziła ona nieregularnie w nakładzie 2000 egz. Zamieszczała szereg komunikatów z frontów wojennych oraz pisała o żywotnych sprawach Krosna i powiatu. Wczesną wiosną 1945 r. „Gazeta Informacyjna” została przekształcona na „Gazetę Krośnieńską” Powiatowego Urzędu Informacji i Propagandy.

Oprócz „Gazety Krośnieńskiej” Powiatowy Urząd otrzymywał codziennie 300 egz. „Dziennika Rzeszowskiego” oraz 50 egz. „Zielonego Sztandaru”¹⁵.

Schyłek maja 1945 r. przyniósł Krosnu „Posiew Wolności”, miesięcznik. Ukazały się prawdopodobnie 3 numery. Przeważały w nim zagadnienia kultury i oświaty. Tego samego roku drukowano także w Krośnie pismo „Sztuka i Życie” wydawane przez Związek Zawodowy Artystów Plastyków. Efemerydą była „Okolicznościówka Listopadowa”, której wyłoczenia w nakładzie 800 egz. podjęła się drukarnia Lenika w Krośnie.

Od marca do maja 1945 r. w Tarnobrzegu wydawano „Tygodnik Tarnobrzęski”. Jako wydawca figurował Powiatowy Urząd Informacji i Propagandy drukujący go w drukarni Franciszka Cwynara. Ukazujący się dość nieregularnie w nakładzie ok. 500 egz. miał zabarwienie społeczno-kulturalne.

Państwowy Urząd Informacji i Propagandy w Mielcu pokusił się o lokalne pismo „Ostatnie Wiadomości” w nakładzie 2000 egz. Wychodziło ono krótko w 1945 r. W czerwcu 1946 r. powiat rzeszowski wydał jednodniówkę „Oświata Rolnicza w Województwie Rzeszowskim” z okazji zlotu młodzieży szkół rolniczych, natomiast we wrześniu tego samego roku Przeworsk wydrukował „Jednodniówkę” o charakterze ogólnym.

---

¹⁵ Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Rzeszowie, dokumenty Wojewódzkiego Urzędu Informacji i Propagandy, sygn. 71, Sprawozdanie za VI 1945 r.